

۱۴۹۵۶۲۵
۹۶۶,۱۲

۱۷۷۱

دستور

برنامه ریزی و مدیریت شهری با رویکرد

چشم انداز سازی شهری

راهنمای تهیه استراتژی توسعه شهری CDS

ترجمه و تالیف

احمد دزبامالی

عضو شورای اسلامی شهر تهران، رئیس کمیسیون عمران

رحیم سرور

استاد گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری واحد علوم و تحقیقات تهران، دانشیار، آزاد اسلامی

سرشناسه	: دنیامالی، احمد، ۱۳۳۹.
عنوان و نام پدیدآور	: برنامه‌ریزی و مدیریت شهری با رویکرد چشم اندازسازی شهری راهنمای تهیه
مشخصات نشر	: استراتژی توسعه شهری CDS / ترجمه و تالیف احمد دنیامالی، رحیم سرور.
مشخصات ظاهری	: تهران: انتشارات دانشگاهی کیان، ۱۳۹۶.
شابک	: ۲۶۳ص. مصور، جدول، نمودار.
وضعیت فهرست‌نویسی	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۷-۱۷۰-۴
موضوع	: فیپا
موضوع	: عمران شهری.
موضوع	: Community development, Urban.
موضوع	: توسعه پایدار شهری.
موضوع	: Sustainable urban development.
موضوع	: شهرداری.
موضوع	: Municipal government.
موضوع	: شهرسازی - طرح و برنامه‌ریزی.
موضوع	: City planning - Design.
موضوع	: برنامه‌ریزی راهبردی.
موضوع	: Strategic planning.
شناسه افزوده	: رور، م، ۱۳۴۷.
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۶ HN ۴۹/۶۸۴
رده بندی دیویی	: ۳۰۱.۷۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۰۷۴.۳۳

نشر دانشگاهی کیان
UNIVERSITY PUBLICATION

انتشارات دانشگاهی کیان

نام کتاب	: برنامه‌ریزی و مدیریت شهری با رویکرد چشم اندازسازی شهری
مولفان	: راهنمای تهیه استراتژی توسعه شهری CDS
چاپ اول	: احمد دنیامالی - رحیم سرور
تیراژ	: ۱۳۹۶
قیمت	: ۳۰۰ جلد
شابک	: ۱۷۵۰۰ تومان
ISBN	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۷-۱۷۰-۴
	: 978-600-307-170-4

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.
تکثیر تمامی بخش‌ها از این اثر به
صورت حرز بی‌بی یا چاپ مجدد، چاپ
افست، فتوکپی و انواع دیگر چاپ ممنوع
است و پیگرد قانونی دارد.

مرکز پخش:

پخش ایده پرداز: تهران - خ انقلاب - خ ۱۲ فروردین - کوچه نوروز - پلاک ۲۷ طبقه سوم

تلفن: ۶۶۴۸۷۱۲۴-۶۶۹۶۶۷۶۵

www.ipketab.com

فهرست مطالب

15	مقدمه
17	بخش اول
17	رهنمودهای نوین استراتژی توسعه شهری: ارتقای عملکرد شهری
17	پیشگفتار
19	فصل اول
19	کلیات موضوع
19	نقش و قابلیت شهرها
20	چالش‌های پیشرو
20	چشم‌اندازسازی شهری از چه امری برای اهمیت می‌باشد؟
21	رهنمودها
22	زمینه‌های اصلی (محتوا)
22	امرار معاش (مشاغل، آغاز کسب و کار و اشتغال) (نوار)
22	کیفیت محیط زیست، ارائه خدمات، و مصرف بهینه انرژی
23	بیکره‌بندی فضایی و زیرساخت‌ها
24	منابع مالی
24	حاکمیت و حکمروایی شهری
25	عناصر اصلی (شیوه‌شناسی فرآیند)
26	آغاز نمودن فرآیند
28	ارزیابی سریع
29	تعیین چشم‌انداز
29	نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات (SWOT)
29	محركه‌های استراتژیک
30	ایجاد آگاهی
30	اجرا
33	فصل دوم
33	استراتژی توسعه شهری مرکزی برای بهبود عملکرد شهری
33	1. مقدمه
34	2. نقش شهرها
38	چالش‌های جدید

40	3 هدف رهنمودها
49	4 نقش استراتژی‌های شهری
53	چه دلایلی برای اجرای فرآیند استراتژی توسعه شهری وجود دارد؟
59	فصل سوم
59	چشم‌انداز شهری، تجهیز زیرساخت و توسعه کسب و کار و خدمات
59	1. رویکرد رهنمودها
60	2 درونمایه‌ها (محتوا)
60	1-2 امرار معاش (مشاغل، راه اندازی کسب و کار و درآمد خانوارها)
64	2-2 افزایش کیفیت محیط زیست، ارائه خدمات، و مصرف بهینه انرژی
68	2-3 شکل فضایی و زیرساخت‌ها
70	2-4 منابع
74	2-5 محیط
79	7. عناصر اصلی (شیوه‌های فرآیند)
81	7-1 آغاز فرآیند اصول فرآیند
85	7-2 تعیین پارامترهای ابتدایی
87	7-3 ارزیابی سریع
93	7-4 تعیین چشم‌انداز
94	7-5 آنالیز SWOT
96	7-6 تعیین محرک‌های استراتژیک
97	7-7 ایجاد آگاهی
98	7-8 اجرای CDS
99	8. یک استراتژی توسعه شهری کارآمد از چه عناصری تشکیل شده است؟
103	فصل چهارم
103	درس‌ها و نتایج مهم
103	4-1 چرا شهرها را هدف مطالعه قرار می‌دهیم؟
106	4-2 مفهوم استراتژی توسعه شهری (CDS) چیست؟
106	4-3 CDS از چه نظر دارای اهمیت می‌باشد؟
107	4-4 CDS شهرها را در زمینه‌های ذیل یاری می‌نماید
108	4-5 CDS چه مزایایی را برای شهروندان به همراه دارد؟
108	4-6 CDS‌های موفق دارای چه ویژگی‌هایی می‌باشند؟
109	4-7 آیا می‌توان فرآیند CDS را برای یک شهر خاص طراحی نموده و از آن به عنوان مدلی برای شهرهای دیگر استفاده نمود؟
111	4-8 مراحل انجام فرآیند CDS کدام موارد می‌باشند؟
115	4-9 فرآیندهای موفق CDS چه نتایجی را به دنبال دارند؟
116	4-10 چگونه می‌توان به سنجش تأثیرات CDS پرداخت؟

117	4-11 ائتلاف شهرها دارای چه نقشی در زمینه CDS می باشد؟
119	پیوست 1
119	موضوعات مرتبط با شرایط اقتصادی
119	1- فضای کسب و کار
120	2- رقابت پذیری
123	3- توسعه منابع انسانی
125	پیوست 2
125	ارتقای کیفیت محیط زیست، ارائه خدمات، و بهینه سازی مصرف انرژی
126	2- ارائه خدمات و چهارچوب های سیاست گذاری
127	3. مصرف بهینه انرژی
129	پیوست 3
129	قالب فضایی و زیرساخت ها
129	1- زیرساخت ها
131	2- قالب فضایی
136	پیوست 4
136	منابع مالی
136	1- منابع مالی و ساختارهای سازمانی دولت محلی
137	2- بسیج سرمایه غیر دولتی
139	3- گردش های مالی بخش خصوصی
140	پیوست 5
140	حاکمیت
140	1- چهارچوب های ملی سیاست گذاری شهری
141	2- ساختار سازمانی و فرآیندهای دولت محلی
141	3- نقش دولت محلی در ساختار غیرمتمرکزسازی
142	4- حاکمیت کلانشهری
142	5- قابلیت ها
142	6- رابطه با بخش خصوصی و جامعه مدنی
145	بخش دوم
	پیش به سوی نسل جدیدی از شهرها: راهنمای تدوین استراتژی های توسعه شهری در کشورهای
145	مدیترانه ای جنوبی
145	پیشگفتار
145	پیش به سوی نسل جدید از شهرها
148	بحث کلی
151	فصل مقدماتی
151	استراتژی های توسعه شهر - تعریف و ظهور در SEMC

151	1- اصول و مبانی CDS
153	2- ویژگی‌های SEMC و ویژگی و ظهور CDS در SEMC
153	2-1- ویژگی‌ها و اختصاصات منطقه
156	2-2- تجارب CDS امیدوار کننده در منطقه
157	3- راهنما: اهداف، محتوا، و دستورالعمل استفاده
157	3-1- اهداف
157	3-2- اجزاء فرآیند CDS
159	3-3- در طول هر مرحله از فرایند CDS
161	قسمت اول
161	روش برای توسعه یک CDS در SEMC
163	فصل اول
163	آماده‌سازی: مانتری CDS
163	1-1- اهداف و پیش‌شرطها
163	1-1-1- تعریف
163	1-1-2- اهداف
164	1-1-3- پیش‌شرطها
165	1-2- اجرای مرحله 1
165	1-2-1- وظایف اصلی و بازیگران
167	1-2-2- معانی، ابزارها و تکنیک
168	1-2-3- تایید و اعتبار نتایج
168	1-2-4- نتایج مورد انتظار
169	1-3- خصوصیات SEMC و چگونگی پرداختن به آنها
169	1-3-1- برخی عناصر متمایز SEMC
169	1-3-2- مشکلات و خطراتی که باید بر طرف شوند
170	1-3-3- چگونگی غلبه بر خطرات و مشکلات SEMC
171	فصل دوم
171	تجزیه و تحلیل کلی از شهر و پیکیری
171	2-1- اهداف و پیش‌شرطها
171	2-1-1- تعریف
171	2-1-2- اهداف
172	2-1-3- پیش‌شرطها
173	2-2- اجرای مرحله دوم
173	2-2-1- مرحله تجزیه و تحلیل
174	2-2-2- چگونگی آماده‌سازی تجزیه و تحلیل موضوعی دقیق از شهر
178	2-2-3- معانی، ابزارها و تکنیک

179	2-4- تایید و اعتبار نتایج
180	2-2-5- نتایج مورد انتظار
180	2-3- خصوصیات SEMC و چگونگی پرداختن به آنها
180	2-3-1- عناصر متمایز برخی از SEMC
180	2-2-2- مشکلات و خطراتی که باید برطرف شوند
181	2-3-3- چگونگی غلبه بر خطرات و مشکلات در SEMC
183	فصل سوم
183	تدوین یک چشم‌انداز استراتژیک
183	3-1- اهداف پیش شرطها
183	3-1-1- تعریف
183	3-2-1- اهداف
184	3-3-1- پیش شرطها
184	3-2- اجرای مرحله 3
184	3-2-1- وظایف اصلی و بازیگران
185	3-2-2- معانی، ابزارها و تکنیک
186	3-2-3- تایید و اعتبار نتایج
186	3-2-4- نتایج مورد انتظار
186	3-3- خصوصیات SEMC و چگونگی پرداختن به آنها
186	3-3-1- عناصر متمایز برخی SEMC
186	3-3-2- مشکلات و خطراتی که باید برطرف شوند
187	3-3-3- چگونگی غلبه بر خطرات و مشکلات در SEMC
189	فصل چهارم
189	تدوین استراتژی
189	4-1- اهداف و پیش شرطها
189	4-1-1- تعریف
190	4-2-1- اهداف
190	4-3-1- پیش شرطها
190	4-2- اجرای مرحله 4
190	4-2-1- وظایف اصلی و بازیگران
191	4-2-2- معانی، ابزارها و تکنیکها
192	4-2-3- تایید و اعتبار نتایج
192	4-2-4- نتایج مورد انتظار
192	4-3- خصوصیات SEMC و چگونگی پرداختن به آنها
192	4-3-1- عناصر متمایز برخی SEMC
193	4-3-2- مشکلات و خطرات باید برطرف شود

194	4-3-3- چگونگی غلبه بر خطرات و مشکلات در SEMC
195	فصل پنجم
195	آماده‌سازی طرح اقدام و پروژه مرحله‌ای
195	5-1- اهداف و پیش شرطها
195	5-1-1- تعریف
195	5-1-2- اهداف
195	5-1-3- پیش شرطها
196	5-2- اجرای مرحله 5
196	5-2-1- وظایف اصلی و بازیگران
198	5-2-2- معانی، ابزارها و تکنیکها
199	5-2-3- پدید و اعتبار نتایج
201	5-2-4- نتایج مورد انتظار
201	5-3- خصوصیات SEMC در چگونگی پرداختن به آنها
201	5-3-1- عناصر متمایز برخی SEMC
201	5-3-2- مشکلات و خطراتی که باید بر طرف شوند
202	5-3-3- چگونگی غلبه بر خطرات و مشکلات در SEMC
203	فصل ششم
203	پیاده‌سازی، نظارت و ارزیابی
204	6-1- اهداف و پیش شرطها
204	6-1-1- تعریف
204	6-1-2- اهداف
204	6-1-3- پیش شرطها
205	6-2- اجرای مرحله 6
205	6-2-1- وظایف اصلی و بازیگران
205	6-2-2- معانی، ابزارها و تکنیکها
205	6-2-3- تایید و اعتبار نتایج
206	6-2-4- نتایج مورد انتظار
206	6-3- خصوصیات SEMC و چگونگی پرداختن به آنها
206	6-3-1- عناصر متمایز برخی از SEMC
206	6-3-2- مشکلات و خطراتی که باید بر طرف شوند
206	6-3-3- چگونگی غلبه بر خطرات و مشکلات در SEMC
207	قسمت دوم
207	فعالیت‌های منقطع برای تدوین و اجرای CDS
209	فصل هفتم
209	نهادینه شدن CDS

209	1-7 اهداف و پیش شرطها
209	1-1-7 تعریف
209	2-1-7 اهداف
209	3-1-7 پیش شرطها
210	2-7 فرآیند
210	1-2-7 وظایف و بازیگران اصلی
210	2-2-7 معانی، ابزارها و تکنیکها
211	3-7 خصوصیات SEMC و چگونگی پرداختن به آنها
211	1-3-7 صبر متمایز برخی SEMC
211	3-7 مشکلات و خطرات باید بر طرف شود
211	3-3-7 چگونگی غلبه بر خطرات و مشکلات در SEMC
213	فصل هشتم
213	بسیج منابع مالی برای ارای
213	1-8 اهداف و پیش شرطها
213	1-1-8 تعریف
213	2-1-8 اهداف
213	3-1-8 پیش شرطها
214	2-8 فرآیند
214	1-2-8 وظایف و بازیگران اصلی
214	2-2-8 معانی، ابزارها و تکنیکها
215	3-2-8 تایید و اعتبار نتایج
215	4-2-8 نتایج مورد انتظار
215	3-8 خصوصیات SEMC و چگونگی پرداختن به آنها
215	1-3-8 عناصر متمایز برخی SEMC
216	2-3-8 مشکلات و خطراتی که باید بر طرف شود
216	3-3-8 چگونگی غلبه بر خطرات و مشکلات در SEMC
217	فصل نهم
217	طرح ارتباطی CDS
217	1-9 اهداف و پیش شرطها
217	1-1-9 تعریف
217	2-1-9 اهداف
217	3-1-9 پیش شرطها
218	2-9 فرآیند
218	1-2-9 وظایف و بازیگران اصلی
219	2-2-9 معانی، ابزارها و تکنیکها

- 219..... 9-2-3- تأیید و اعتبار نتایج
- 219..... 9-2-4- نتایج مورد انتظار
- 220..... 9-3-3- خصوصیات SEMC و چگونگی پرداختن به آنها
- 220..... 9-3-1- عناصر متمایز برخی از SEMC
- 220..... 9-3-2- مشکلات و خطراتی که باید بر طرف شوند
- 220..... 9-3-3- چگونگی غلبه بر خطرات و مشکلات در SEMC
- 221..... ضمیمه‌ها
- 221..... ضمیمه I: سیاست‌ها و ابزارها و کمیته‌های فنی، راهبری و نظارت
- 231..... ضمیمه II: نمونه‌هایی از اجزای موضوعی CDS در منطقه
- 233..... ضمیمه III: چرا نه یک شرح حال یا اسکن سریع از شهر تهیه نماییم؟
- 235..... ضمیمه IV: مؤلفه‌های اصلی یک واکاوی سریع شهر
- 236..... ضمیمه V: نمونه‌هایی از تجزیه و تحلیل SWOT
- 239..... ضمیمه VI: نمونه‌هایی از سنجش چشم‌انداز شهری
- 240..... ضمیمه VII: نمونه‌هایی از دستورهای استراتژیک
- 241..... ضمیمه VIII: نمونه‌های برنامه‌های عملیاتی
- 243..... ضمیمه IX: نمونه‌هایی از برگه‌های اطلاعات پروژه
- 246..... ضمیمه X: نمونه‌هایی از جداول محوریات و ارزش‌نهایی از استراتژی‌های توسعه شهر
- 249..... ضمیمه XI: کارهایی که در توسعه CDS انجام می‌شود یا انجام نمی‌پذیرد
- 252..... ضمیمه VII پرسش و پاسخ‌های متداول
- 255..... منابع

مقدمه

الزام به عملیاتی ساختن الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت در کنار بسترسازی جهت تحقق سند چشم‌انداز توسعه کشور، مساله بازبینی رویکردها، نظریه‌ها و روش‌های برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه در سطوح مختلف ملی، منطقه‌ای، شهری و روستایی را به یک ضرورت جدی و بلکه به یک وظیفه و رسالت علمی - اجرایی مبدل ساخته است. همچنین نوآوری‌های جدید در نظریه‌پردازی برنامه‌ریزی و گذر از نظریه در برنامه‌ریزی - نظریه برنامه‌ریزی، طرح رویکرد ارتباطی و مشارکتی، اهمیت پیاده‌سازی مدیریت یکپارچه در چارچوب منطقه‌گرایی نوین و حکمروایی خوب شهری و بالاخره طرح رویکرد استراتژیک در برنامه‌های توسعه شهری - منطقه‌ای سبب شده که گذر از رویکردهای بخشی به فراگیر، طرح‌های تک بعدی به فرانگر (جامع‌ر)، کوتاه مدت به بلند مدت، پیش‌بینی به آینده نگر و تمرکزگرا به شراکتی به بخشی از الزامات برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه شهری و منطقه‌ای کشور تبدیل شود که در همین راستا مصوبات قانونی، دستورالعمل‌های ابلاغی، احکام، مصوب در سطح هیات دولت و آیین‌نامه‌های اجرایی همگی به نوعی معین درک این ضرورت با وادار می‌شود.

بررسی روندهای شهرنشینی و مدیریت شهری کشور در طول چند دهه اخیر نشان می‌دهد که: رشد فزاینده شهرنشینی، شکل‌گیری محلات نابسا‌مان شهری در قالب بافت‌های فرسوده و سکونت‌گاه‌های غیررسمی، متعدد و متکث‌شدن نیازهای شهروندان، ضرورت دستیابی به درآمد‌های پایدار شهری، توجه به ظرفیت‌های اجتماعی نهادی، پراکنده روی شهری و ضرورت مدیریت پیامدهای آن، شناسایی و بسیج منابع توسعه شهری، چندوجهی شدن مسائل شهری، ضرورت کنترل آلودگی‌ها و مدیریت صیانت منابع همگی گویای این واقعیت است که برپایه روش‌ها و الگوهای مدیریت و برنامه‌ریزی یک مولفه مهم در تحقق اهداف توسعه پایدار شهری در سرایا کشور می‌باشد. در همین راستا طرح‌های توسعه شهری لازم است رویکرد راهبردی - مشارکتی حضور حداکثری بازیگران و ذی‌مدخلان شهری را فراهم سازند، موضوع تهیه طرح چیزی جدا از اجرای آن نیست و لذا توانمندسازی نظام تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری یک موضوع مهم می‌باشد و بالاخره بسترسازی برای تحقق طرح‌های فرادست بویژه سند توسعه چشم‌انداز و سایر سیاست‌ها از جمله برونده‌های طرح‌های توسعه و نظام مدیریت کارآمد شهری تلقی می‌شود. بنابراین الگوهای جدیدی که در دستور کار قرار گرفته بویژه طرح‌های راهبردی توسعه شهری (CDS) که از حدود یک دهه اخیر بتدریج در محافل دانشگاهی و سپس اجرایی کشور رواج پیدا کرده رویکردی است که می‌تواند به تقویت همگرایی‌های سیاست‌گذاری، ارتقای ظرفیت‌های اجرایی، هم‌افزایی و بهبود عملکردها را بدنال داشته باشد، با تمام مزیت‌های مترتب بر آن ارزیابی طرح‌های متعدد تهیه شده نشان می‌دهد که تقدیمی بر آنها وارد است و لازم است انتظاراتی را تعریف نمود که به نوعی بتواند ضمن رفع نواقص قبلی، قابلیت آنها را برای برقراری مدیریت هماهنگ، رفع مسائل اصلی شهری، ایجاد همگرایی و وحدت رویه ارتقا بخشد.

هدف اصلی این کتاب آشنا ساختن مدیران، مشاوران و سایر دست‌اندرکاران شهری با ماهیت و فرایند تدوین اسناد راهبردی توسعه شهری می‌باشد که از دلبخش اصلی تشکیل شده است، بخش اول کتاب به رهنمودهای تدوین استراتژی توسعه شهری می‌پردازد و بخش دوم تلاش دارد تا با ارائه و تحلیل نمونه‌های کاربردی به بیان روش‌ها و الگوهایی بپردازد که در عرصه عمل قرار است مورد توجه قرار گیرد، همچنین جهت روشن شدن مطالب مطرح شده در فصول مختلف پیوست‌هایی در انتهای هر بخشی آورده شده است که می‌تواند راهنمای خوانندگان محترم قرار بگیرد. همچنین باید گفت که با عنایت به ابعاد و عرصه بسیار گسترده تدوین و اجرای برنامه‌های استراتژیک توسعه شهری ادعایی بر کامل بودن مطالب وجود ندارد و امید می‌رود به مرور با سایر تجارب و یافته‌های علمی همکاران دانشگاهی و اجرایی تکمیل گردد انشاا...

دکتر احمد دنیامالی

بهار 1396

www.ketab.ir